

Universiteit
Leiden
The Netherlands

A grammar of Nchane: A Bantoid (Beboid) language of Cameroon
Boutwell, R.L.

Citation

Boutwell, R. L. (2020, June 30). *A grammar of Nchane: A Bantoid (Beboid) language of Cameroon*. LOT dissertation series. LOT, Amsterdam. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/123113>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/123113>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/123113> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Boutwell, R.L.

Title: A grammar of Nchane: A Bantoid (Beboid) language of Cameroon

Issue Date: 2020-06-30

Samenvatting in het Nederlands

Nchane is een Bantoid (Beboid) taal met ongeveer 15.000 sprekers die voornamelijk in vijf dorpen in de Noordwestelijke regio van Kameroen wordt gesproken. De taal wordt thuis gebruikt en bij evenementen in de gemeenschap, en het afgelopen decennium is er meer literatuur in het Nchane verschenen. Dit boek geeft een beschrijving van de Nchane grammatica, beginnend met het klanksysteem en eindigend met de informatiestructuur. Het datacorpus waarop het gebaseerd is bevat een lexicon met ongeveer 1.600 lemma's, 23 teksten van verschillende genres, en materiaal uit elicitatie. De meeste van deze gegevens zijn verzameld tussen 2004 en 2015, toen ik in het Nchane dorp Nfume woonde.

Het klanksysteem bestaat uit 18 medeklinkers, zeven klinkers en zeven toonmelodieën met drie niveaus. Nchane heeft één fricatieve klinker, gerealiseerd als een tweedegraads centrale klinker met bijbehorende frictie; omdat deze zich echter gedraagt als een hoge achterklinker, is dat de beste analyse is voor zijn onderliggende vorm.

Er is een duidelijke voorkeur voor eenlettergrepige stamwoorden, en voor open lettergrepen – coda's zijn bijna volledig beperkt tot de velaire nasaal **ŋ**. Het proces van lettergreepreductie heeft gezorgd voor de allofone varianten **CVŋ** en **CṼ**, evenals wat kan worden omschreven als halflange klinkers. Enkele fonologische processen zijn assimilatie van nasalen en het veranderen van de hoge voorklinker van gespannen naar ongespannen voor een NC-sequentie.

Het toonsysteem wordt gekenmerkt door hoge, middelhoge en lage tonen, die kunnen combineren tot de contourtonen hoog-mid, hoog-laag, mid-laag, en mid-hoog. Klinkers dienen als toondragende eenheden, en tonen markeren zowel lexicale als enkele grammaticale verschillen. De analyse van toon wordt gecompliceerd door het toonverlagende effect van nasalen aan het begin van woorden in de zogenaamde nasale naamwoordklassen (bijv. klasse 1, 8 en 9). Tonologische processen omvatten

downdrift, downstep, en een aantal fenomenen die de grenzen van fonologische groepen markeren.

De naamwoorden zijn verdeeld in 17 verschillende naamwoordklassen, waarbij de klassemarkeerders de belangrijkste nominale morfologie vormen. De meeste naamwoordenklassen hebben een nulmarkering of een voorvoegsel. De klassen 9 en 10 worden onderscheiden door respectievelijk lage en hoge tonen, en klasse 3 wordt gemarkeerd door een labiale glijklank **-w-** als infix, wat een innovatie is van de Beboïd en de nabijgelegen Yemne-Kimbi-talen. Tot de afgeleide klassen behoren twee locatieve zelfstandige naamwoordenklassen (klasse 16 en 18), die overeenkomen met respectievelijk de voorzetsels **fɛ** 'op, bij' en **à** 'in', waarbij de kern van de betekenis van de voorzetsels meestal ook in de locatieve zelfstandige naamwoorden terug te vinden is.

Zelfstandige naamwoordgroepen zijn hoofdinitieel, bestaande uit een hoofd gevolgd door een optionele bepaling zoals een bijvoeglijk of bezittelijk voornaamwoord. De bepalingen komen altijd overeen met het hoofdnaamwoord in naamwoordklasse, gemarkeerd als prefix. Met name de anaforische demonstratieven zijn interessant: de anaforische demonstratief 2 **yú** geeft aan dat de spreker de referent associeert met een negatieve eigenschap, en dat de referent een 'major participant' in het verhaal/gesprek is. Er zijn zeer weinig bijvoeglijke naamwoorden van Nchane ontdekt – bijvoeglijke bepalingen worden over het algemeen uitgedrukt door werkwoorden.

De persoonlijke voornaamwoorden in het Nchane kunnen worden onderverdeeld in twee soorten: eenvoudige en samengestelde. Samengestelde persoonlijke voornaamwoorden zijn alleen in Kameroense talen waargenomen en bestaan uit twee voornaamwoordelijke elementen. De basisvorm geeft de eerste of tweede persoon aan alsook getal. Het tweede element geeft het (de) andere lid (leden) van de verwijzing aan. Een algemene verwijzing wordt gemaakt door middel van het onpersoonlijk voornaamwoord **bā**, waarvan het antecedent het zelfstandig naamwoord **bā-mī** 'mensen' is. In tegenstelling tot nabije talen zoals Noni (ook Beboïd), heeft Nchane geen *dummy* onderwerp. Constructies waarin een *dummy* onderwerp in deze andere talen voorkomt, hebben in het Nchane simpelweg een lege onderwerpspositie.

Werkwoorden zijn over het algemeen monosyllabisch. De morfologie van de werkwoorden is beperkt tot het voorvoegsel van de eerste persoon enkelvoud van het onderwerp en de progressieve, distributieve en causatieve achtervoegsels. Een enclitische hoge toon komt voor in een aantal constructies, waaronder Imperatieve en Hortatieve constructies. Het Progressieve achtervoegsel, wat normaal een hoge toon heeft, wordt gerealiseerd met een lage toon in constructies met de enclitische hoge toon, wat aangeeft dat de Progressieve hoge toon en de enclitische toon één en dezelfde zijn, en dat deze hoge toon meestal beperkt is tot één per zin. Tijd en aspectueel onderscheid komt grotendeels tot uiting in verschillende preverbale

partikels. Nchane heeft ook een aantal post-verbale bijwoorden, waarvan sommige tot het werkwoordelijk complex behoren.

Nchane maakt gebruik van twee copula's **lé** COP en **ɲù** COP(N), waarbij **lé** vaak statische toestanden uitdrukt en **ɲù** dynamische toestanden. Naast hun functie in copulazinnen fungeert **lé** als hulpwerkwoord in toekomstige constructies en perfecte constructies, terwijl **ɲù** ook fungeert als markering van tegenverwachtingsfocus. Deze copula's komen voor in non-verbale predikaatconstructies, met een verscheidenheid aan elementen die als predikaat dienen, waaronder zelfstandige naamwoorden, getallen, bijvoeglijke naamwoorden en voorzetsels.

Zinnen bestaan uit (minimaal) een werkwoord en meestal één of meer naamwoorden. De niet-verbale constituenten van de zin zijn Onderwerp en Lijdend Voorwerp (die beide formeel ongemarkeerd zijn), Applicatief Voorwerp, Meewerkend Obliëk en Locatief Obliëk. Terwijl Nchane typologisch zou kunnen worden geclassificeerd als een SVO-taal, worden de constituenten meer bepaald door de semantische rollen en de informatiestructuur dan de grammaticale rollen. De Agens worden sterk geassocieerd met de pre-verbale positie, net als Topics. De Patiens komt bijna altijd in de post-verbale positie, wat ook de positie is die vaak geassocieerd wordt met Focus.

Applicatieve Voorwerpen worden gemarkeerd door de Applicatieve postpositie **lɛ**, in tegenstelling tot de meeste analyses van applicatieven in Bantoetalen, die typisch een applicatief verbaal achtervoegsel bevatten. De applicatieve analyse wordt ondersteund door het feit dat de postpositie ook gebruikt wordt met semantische RECIPIËNTEN/BENEFACIEVEN, ADRESSEES, en LOCATIEVEN, semantische rollen die gewoonlijk geassocieerd worden met applicatieven in Bantoetalen. Verdere argumenten komen van enkele gevallen waarin de Applicatieve postpositie een semantisch verschil teweegbrengen.

Relatiefzinnen worden geïntroduceerd door een relatiefmarkeerder die overeenkomt in de naamwoordklasse met het gerelativiseerde constituenten. Gerelativiseerde constituenten laten een gat achter in de relatieve bijzin, behalve in het geval van constituenten geïntroduceerd door voorzetsels, die gebruik maken van resumptive voornaamwoorden. Relatiefmarkeerders worden gerealiseerd met een hoge toon als het gerelativiseerde constituent preverbaal is en een lage of middentoon als het postverbaal is. Relatieve bijzinnen lijken iets minder finiet dan hoofdzinnen, aangezien werkwoorden in relatiefzinnen in minder werkwoordstijden vervoeging vereisen dan in hoofdzinnen.

Zinnen met meer dan één werkwoord komen vaak voor in het Nchane. Terwijl sommige naburige talen seriële werkwoordconstructies vertonen, worden zinnen met meerdere zinnen van gelijke status in Nchane beter beschreven als *clause chaining* structuren. De meeste typen bij zinnen gaan vooraf aan de hoofdzin. Bovendien worden de meeste zinnen geïntroduceerd door een partikel of een woord,

wat het type bijzin aangeeft. Complementszinnen worden ingeleid door een van drie voegwoorden. Het meest voorkomende voegwoord is **lĕ**, dat complementen van werkwoorden van cognitie en communicatie introduceert.

Polaire vragen worden gemarkeerd met een lage toon, en inhoudelijke vragen maken gebruik van een van de vele vraagwoorden, die overeenkomen met de onbekende referent. Vraagwoorden komen vaak *in situ* voor, in de canonieke positie de bevrageerde constituent. Het gebruik van gekloofde constructies om het vraagwoord als gefocust te markeren komt echter relatief vaak voor.

Negatie maakt meestal gebruik van tweeledige negatieve markering, waarbij de zinsfinale negatieve markering **gĕ** altijd aanwezig is. Negatieve constituenten worden voorafgegaan door dezelfde negatieve markering **gĕ**, terwijl ontkennende zinnen worden gemarkeerd met de aanvullende **á** ‘nog steeds’ (in het geval van werkwoorden in de verleden tijd en niet-progressieve werkwoorden) of een zinsinitiële **á** (in alle andere contexten).

In canonieke zinnen wordt in de pre-verbale positie meestal het topic van de zin uitgedrukt, terwijl de postverbale positie wordt geassocieerd met focus. Wanneer het onderwerp om een of andere reden onduidelijk is, gebruikt Nchane een van drie strategieën om het onderwerp aan te duiden: dislocatie of *detachment* naar de linker periferie, of het wijzigen van de DP-interne woordvolgorde. Elk van deze strategieën gaat meestal gepaard met een hoger tonaal register dat wordt gerealiseerd op minstens een deel van de topic-markeringszin.

Verschillende strategieën worden gebruikt voor het uitdrukken van verschillende soorten van focus. De niet-canonieke woordvolgorde is beperkt tot het focussen van de Agens, waarbij de Agensconstituent zich aansluitend achter het werkwoord moet bevinden. Wanneer een Voorwerp (meestal een Patiëns) ook aanwezig is, wordt het “gedefocaliseerd” door de pre-verbale positie geplaatst te zijn. Dit soort strategie drukt normaalgesproken een exhaustieve of contrasterende focus uit.

Gekloofde constructies kunnen worden gebruikt om eender welke nominale constituent te focussen, waarbij meestal de referent wordt geïdentificeerd, bijvoorbeeld bij het beantwoorden van “wie” of “wat” vragen. En de partikels **m̄**, **ɲ̄** en **l̄** worden gebruikt in uitdrukkingen van respectievelijk scalaire, tegenverwachting, en assertieve focus.